

PRZEMYSŁAW GASZTOLD

MACIEJ NOWICKI

pionier
architektury
światowej

[1910–1950]

DROGA Z POLSKI DO ONZ

PRZEMYSŁAW GASZTOLD

MACIEJ NOWICKI

pionier
architektury
światowej

[1910–1950]

DROGA Z POLSKI DO ONZ

Spis treści

6 | Dzieciństwo i młodość

8 | Studia w Warszawie i pierwsze sukcesy

15 | Udział w konspiracji

19 | Praca w Stanach Zjednoczonych

30 | Bibliografia

Maciej Nowicki (UN Photo Library)

„Gdyby czas pozwolił temu geniuszowi rozwinąć w pełni skrzydła, ten poeta – filozof formy miałby wpływ na cały rozwój architektury tak głęboko, jak był głębokim natchnieniem dla swoich przyjaciół” –

powiedział wybitny amerykański architekt Eero Saarinen o Macieju Nowickim. Wielu polskich architektów odnosiło sukcesy za granicą, ale niewielu było uznawanych za mistrzów w swoim fachu, za pionierów architektury światowej. Jednym ze znakomitych twórców, których dokonania i pomysły wywarły ogromny wpływ na kształt architektury światowej, był właśnie Nowicki. Już w młodości wykazywał ponadprzeciętny talent plastyczny, a jego zmysł architektoniczny rozwinął się w czasie studiów na Politechnice Warszawskiej. Po uzyskaniu dyplomu w 1936 r. zaczął odnosić wiele sukcesów w konkursach architektonicznych w Polsce i za granicą. W czasie II wojny światowej aktywnie włączył się w działalność konspiracyjną i służył w Armii Krajowej. Po wojnie z ramienia Ministerstwa Spraw Zagranicznych wyjechał do Stanów Zjednoczonych, gdzie już pozostał i gdzie w pełni ujawnił się jego talent architektoniczny. Nowicki wykładał na wielu uczelniach i uczestniczył w pracach zespołu projektującego gmach Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku. Był też autorem awangardowego projektu hali widowiskowo-sportowej w Raleigh w Karolinie Północnej. W 1950 r. rozpoczął prace nad projektem urbanistyczno-architektonicznym dla indyjskiego miasta Czandigarh, stolicy stanu Pendżab. Niestety, nie doczekał realizacji swojego nowatorskiego projektu. Zginął śmiercią tragiczną w katastrofie lotniczej, spowodowanej pożarem silnika, nad Pustynią Libijską w sierpniu 1950 r.

Nowicki pozostał w Stanach Zjednoczonych bez zgody władz komunistycznych, dlatego jego życie, praca i dokonania przez wiele lat były w Polsce przemilczane. Zasługują jednak na pamięć, gdyż Nowicki był jednym z najwybitniejszych polskich architektów XX w. Według wielu opinii, w tym Lewisa Mumforda, niekwestionowanego autorytetu w zakresie amerykańskiej urbanistyki, Polak łączył wyjątkowy talent twórczy i zaangażowanie Le Corbusiera z organiczną wrażliwością Franka Lloyd Wrighta.

Dzieciństwo i młodość

Maciej Nowicki urodził się 26 czerwca 1910 r. w miejscowości Czyta w Kraju Zabajkalskim na pograniczu Syberii i Chin. W tym czasie Polski próżno było szukać na mapach świata, a Polacy żyli pod zaborami niemieckim, austriackim i rosyjskim. Maciej urodził się w rodzinie o tradycjach patriotycznych. Jego ojciec Zygmunt (1867–1941) ukończył studia prawnicze na uniwersytetach w Petersburgu i Odessie i już wówczas angażował się w działalność tajnych organizacji polskich takich jak Czynna Obrona Kraju i Grupa Braci. Następnie pracował jako sędzia w Turkiestanie na Sachalinie, a od 1902 r. we Władywostoku. W tym czasie propagował tworzenie polskich organizacji kulturalno-oświatowych wśród Polaków pracujących w Rosji. Za pomoc w organizacji strajku wśród polskich robotników zatrudnionych przy wydobyciu złota nad Amguniem został zmuszony do ustąpienia ze służby publicznej. Pracował więc jako adwokat, a od 1909 r. zajmował stanowisko naczelnika wydziału prawnego amurskiej kolei żelaznej z siedzibą w Czycie. W 1905 r. Zygmunt ożenił się z Filipiną Filipowicz, która również angażowała się w działalność

konspiracyjną. Po narodzinach Macieja rodzina zdecydowała się wrócić do ojczyzny. W 1911 r. Zygmunt Nowicki zakupił nieduży majątek w Słomniczkach pod Krakowem, gdzie się osiedlili.

To właśnie stamtąd mały Maciej mógł obserwować patriotyczną działalność swojego ojca na szczeblu lokalnym i ogólnopolskim. Zygmunt Nowicki założył m.in. Towarzystwo Oświaty Polskiej w Słomnikach z biblioteką, czytelnią i ochronką dla dzieci. Od 1916 r. działał w Polskiej Organizacji Wojskowej, tajnej organizacji aktywnej głównie w zaborze rosyjskim, której nadrzędnym celem było odzyskanie przez Polskę niepodległości. Zygmunt Nowicki był również członkiem Centralnego Komitetu Ludowego, a w 1917 r. Departament Sprawiedliwości Rady Regencyjnej powołał go na stanowisko prezesa Sądu Okręgowego w Kielcach. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości był zatrudniony w Ministerstwie Sprawiedliwości, a w 1920 r. przeszedł do pracy w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Współorganizował działalność konsulatu polskiego w Chicago i był pierwszym polskim konsulem w Stanach Zjednoczonych z jurysdykcją na 26 stanów. Powrócił do Polski w 1922 r., gdy został senatorem. W wyższej izbie polskiego parlamentu zasiadał jedną kadencję, do 1927 r.

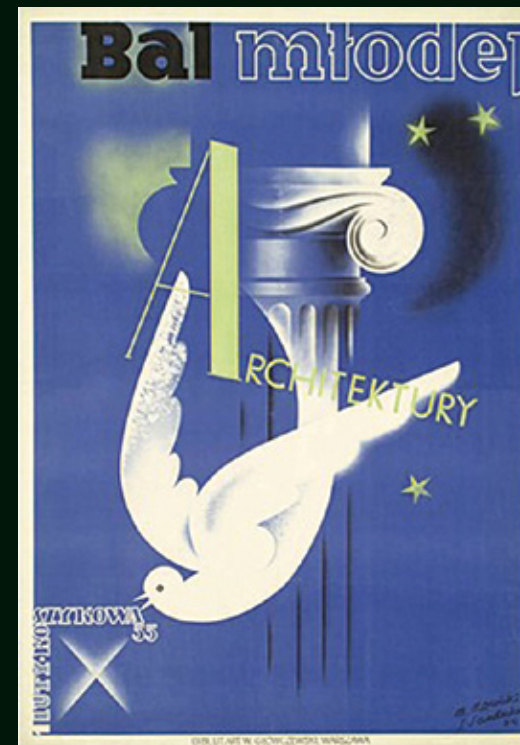
Maciej Nowicki wyjechał razem z ojcem do Chicago i choć miał wówczas tylko 10 lat, dwuletni pobyt w Stanach Zjednoczonych wywarł na niego duży wpływ. Jak zauważa Tadeusz Barucki, Nowicki miał możliwość nie tylko zobaczyć i poznać nowy świat czy przyswoić język angielski, ale przede wszystkim uczęszczać na lekcje rysunku do chicagowskiego Instytutu Sztuki, gdzie po raz pierwszy uzyskał wyróżnienie za swoją pracę. Mógł też obserwować

amerykańską metropolię i nowe trendy w architekturze, zwłaszcza projekty autorstwa znakomitych architektów amerykańskich Louisa Sullivana i Franka Lloyd Wrighta. Maciej Nowicki uczęszczał do szkoły publicznej, ale uczył się także w domu pod okiem znanej polskiej poetki i prozaczki Barbary Stefanii Kossuth, która pracowała w polskim konsulacie. Już wówczas wykazywał wybitne zdolności artystyczne, dlatego po powrocie do Polski w 1922 r., oprócz tego, że uczęszczał do gimnazjum im. Stefana Batorego, kontynuował studia plastyczne w Szkole Sztuk Pięknych im. Wojciecha Gersona (od 1932 r. Akademia Sztuk Pięknych), a później w Wolnej Szkole Malarstwa i Rysunku Ludwiki Mehofferowej w Krakowie. W 1928 r. zdał maturę, następnie rozpoczął studia na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej.

Studia w Warszawie i pierwsze sukcesy

Duży wpływ na koncepcje i poglądy Nowickiego w czasie studiów wywarł prof. Rudolf Świerczyński, zresztą Nowicki został po pewnym czasie jego asystentem. Pomagał mu m.in. przy projektach budynków Banku Gospodarstwa Komunalnego i Urzędu Patentowego w Warszawie. Czas studiów to dla Nowickiego także okres wzmożonego zainteresowania plakatami. Ich projekty ujawniły jego ponadprzeciętny talent. Wiele z nich wykonał razem z koleżanką ze studiów Stanisławą Sandecką, która w 1938 r. została jego żoną.

Zaangażowanie w projektowanie plakatów pochłaniało dużą część czasu Nowickiego, dlatego też jego ojciec, chcąc zachęcić go do skupienia się na studiach architektonicznych, nakłonił

Stanisława Sandecką, Maciej Nowicki, Bal Młodej Architektury, 1934 r. (Muzeum Plakatu w Wilanowie)

Stanisława Sandecką, Maciej Nowicki, 2. Złoty młodzieży polskiej z zagranicy, 1935 r. (Muzeum Plakatu w Wilanowie)

Młody Maciej Nowicki (North Carolina State University Libraries)

go do zaprojektowania rodzinnego domu na warszawskich Bielanach. W tym czasie dużą popularnością cieszyły się idee architektoniczne Le Corbusiera (właśc. Charles-Édouard Jeanneret-Gris), francuskiego architekta pochodzenia szwajcarskiego, który zrewolucjonizował podejście do architektury i wyznaczał nowe trendy w modernizmie. O ile projekt rodzinnego domu autorstwa Nowickiego nawiązywał do Le Corbusiera, o tyle – jak zauważa Tadeusz Barucki – architekt nie uległ w pełni jego wpływom, mimo że odbył kilkumiesięczny staż w paryskiej pracowni mistrza.

Nowicki skłaniał się raczej ku architekturze Auguste'a Perreta, co widać wyraźnie w projekcie Ośrodka Wycho-
wania Fizycznego Klubu Sportowego „Orzeł” w Warszawie [1938–1939, ze Zbigniewem Karpińskim]. Według Marty A. Urbańskiej był to zresztą pierwszy przejaw zainteresowań dachami krzywiznowymi w jego twórczości. Przed wybuchem II wojny światowej Nowicki wraz z innymi architektami zaprojektował jeszcze Dom Turysty w Augustowie [1938–1939]. Budynek ten wyróżnia się wśród innych obiektów turystycznych harmonijną architekturą doskonale współgrającą z otaczającą przyrodą, w duchu Alvara Aalto.

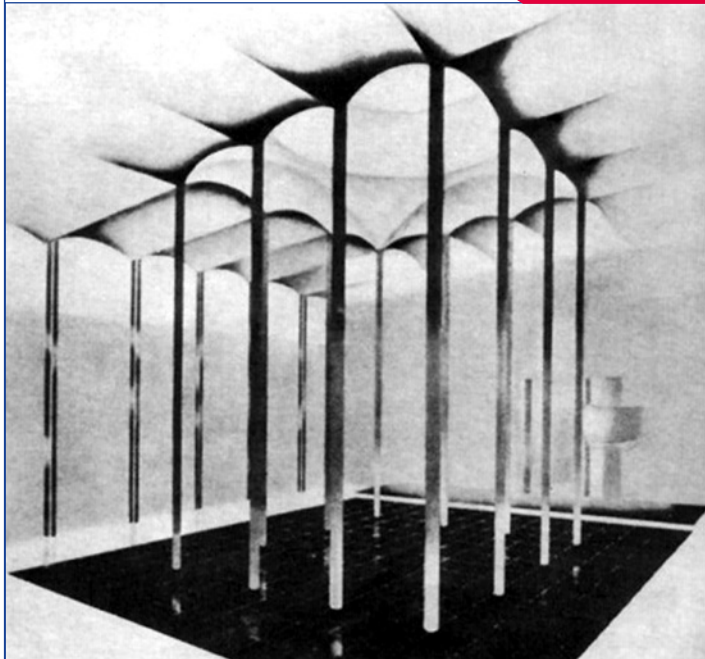

Dom rodzinny Nowickich w Warszawie – widok współczesny. Pierwsza realizacja projektu Macieja Nowickiego z 1936 r. Dom przebudowano po 1945 r., zatarto przy tym jego pierwotne cechy. (fot. Tadeusz Barucki)

Dom Turysty w Augustowie, 1938–1939 (dziś zajazd Hetman) według projektu Macieja Nowickiego, Stanisławy Sandeckiej–Nowickiej, Aleksandra Kodelskiego i Władysława Stokowskiego (fot. Witia/Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0 PL)

W czasie studiów, a także po ich zakończeniu w 1936 r. Nowicki sporo podróżował, np. do Brazylii, Francji, Włoch i Grecji, dzięki czemu mógł na bieżąco zapoznawać się z nowymi trendami w architekturze światowej. W tym czasie zaczął też odnosić pierwsze sukcesy w konkursach architektonicznych. Przygotowywał na nie projekty wspólnie z innymi architektami. Warto wśród nich odnotować projekt meczetu w Warszawie [1936], gmachu Województwa w Łodzi, domu zdrojowego w Druskiennikach [1938] i polskiego pawilonu na Wystawę Światową w Nowym Jorku [1939]. Projektował również stoiska wystawowe oraz wnętrza sklepowe, wśród których warto wyróżnić warszawską Telimenę, pierwszy w Polsce sklep typu butik.

Projekt konkursowy meczetu w Warszawie, 1936 r.
[T. Barucki, *Maciej Nowicki*, Warszawa 1986]

Udział w konspiracji

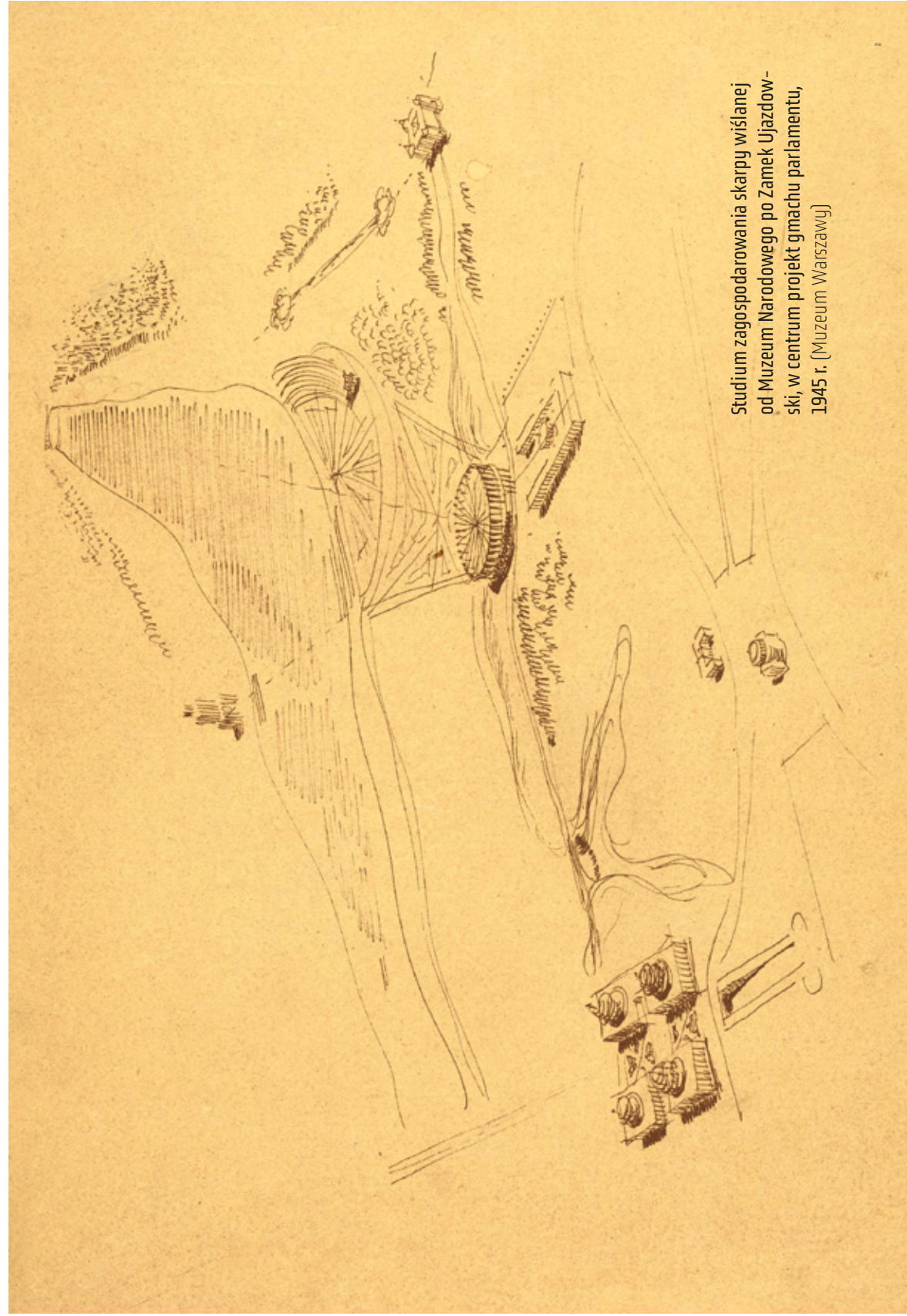
Dobrze zapowiadającą się karierę Nowickiego zatrzymał wybuch II wojny światowej. Najpierw 1 września 1939 r. nazistowskie Niemcy najechały Polskę, a 17 września 1939 r. wschodnią granicę II Rzeczypospolitej przekroczyły wojska sowieckie. Nowicki został zmobilizowany do wojska i walczył z niemieckim najeźdźcą jako oficer artylerii przeciwlotniczej. Mimo klęski militarnej Polacy nie złożyli broni i na terenach okupowanych przez Niemców szybko zaczęły powstawać różne struktury konspiracyjne, a oficjalne życie polityczno-społeczne zeszło do podziemia. Nowicki wciąż projektował i pracował w Szkole Budowlanej, gdzie – wbrew rozkazom okupanta – nauczał o architekturze. Mimo zamknięcia przez Niemców Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej Nowicki wykładał na tajnych kompletach, a po śmierci prof. Świerczyńskiego objął po nim katedrę projektowania. Uczył również w Żeńskiej Szkole Kreślarek Przemysłu Budowlanego.

Aktywnie działał w konspiracji zbrojnej (pseudonim „Nowina”) i służył w Armii Krajowej (AK), która powstała 14 lutego 1942 r. w wyniku przemianowania Związku Walki Zbrojnej. Był żołnierzem w VII Obwodzie „Obroża” (powiat warszawski) Warszawskiego Okręgu Armii Krajowej. Trzeba przy okazji zauważyć, że AK nie była zwykłą organizacją podziemną, lecz dzięki swojej wszechstronnej działalności i rozbudowanym strukturom stanowiła fenomen na skalę światową. Przede wszystkim pełniła funkcję zbrojnego ramienia Polskiego Państwa Podziemnego, a więc świetnie zorganizowanej struktury o charakterze polityczno-wojskowym obejmującej swoim zasięgiem terytorium II Rzeczypospolitej. AK była

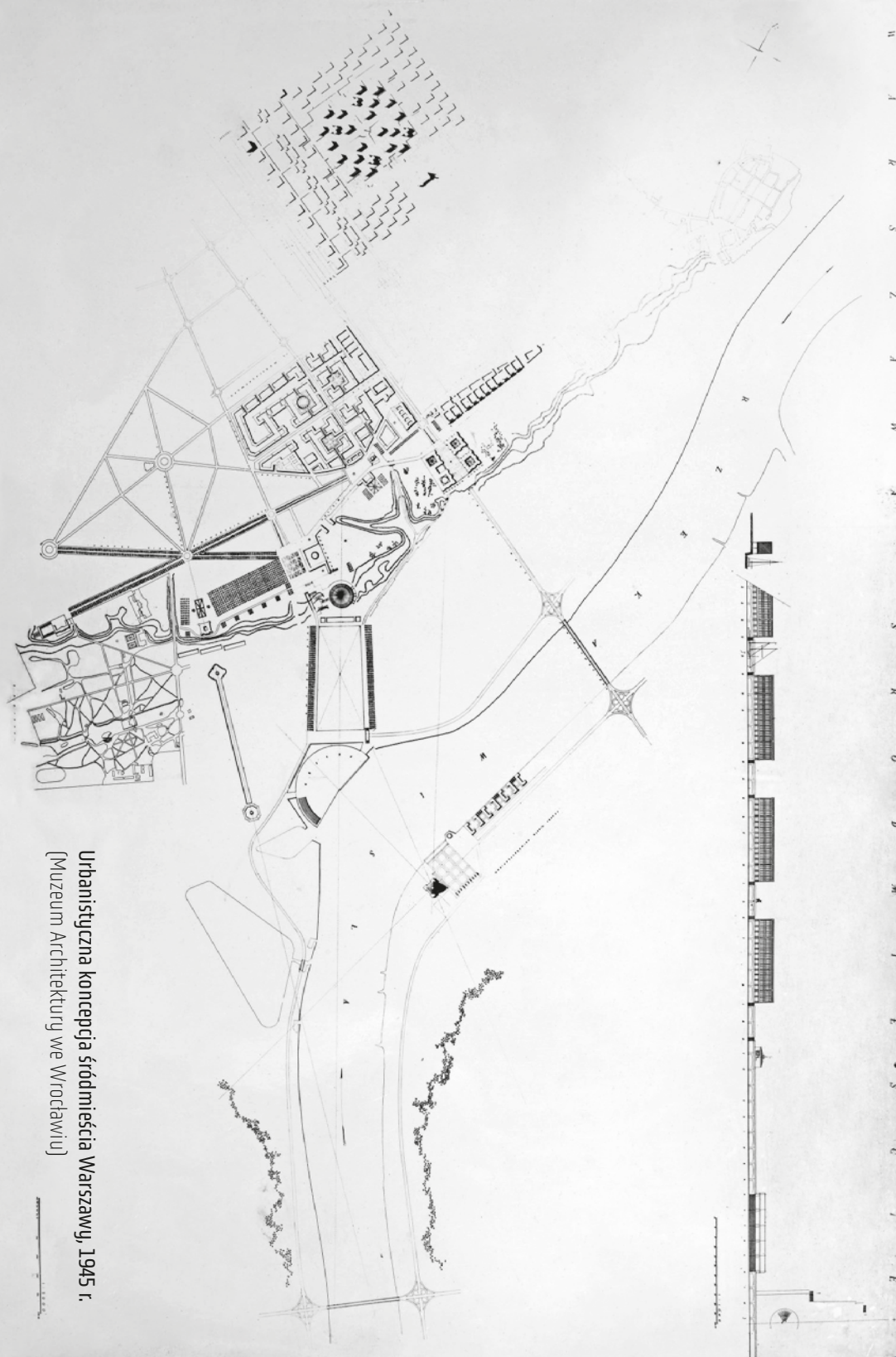
fenomenem również ze względu na jej charakter społeczny. Była to organizacja ochotnicza, do której należały różne pokolenia Polaków, ludzie wywodzący się z różnych środowisk politycznych i społecznych. Była to też najliczniejsza organizacja militarna polskiej konspiracji, do której pod koniec II wojny światowej należało od 250 do 380 tys. żołnierzy. AK stanowiła więc najlepiej zorganizowane podziemne wojsko w czasie II wojny światowej.

Nowicki nie tylko działał w strukturach AK, ale też wykorzystywał swój talent plastyczny w działalności patriotycznej, czego przykładem jest zaprojektowanie sztandaru dla 1. Polskiej Samodzielnej Brygady Spadochronowej zorganizowanej w Wielkiej Brytanii. Sztandar został poświęcony w warunkach konspiracyjnych 3 listopada 1942 r. w kościele Kanoniczek w Warszawie. Dopiero w 1944 r. został przetransportowany „mostem powietrznym”, czyli samolotem, do Wielkiej Brytanii. Sztandar podróżował tym samym samolotem co części niemieckich rakiet V-1 zdobytych dla aliantów w brawurowej akcji Armii Krajowej. 15 czerwca 1944 r. w szkockiej miejscowości Cupar sztandar został wręczony dowódcy 1. Samodzielnej Polskiej Brygady Spadochronowej gen. Stanisławowi Sosabowskiemu.

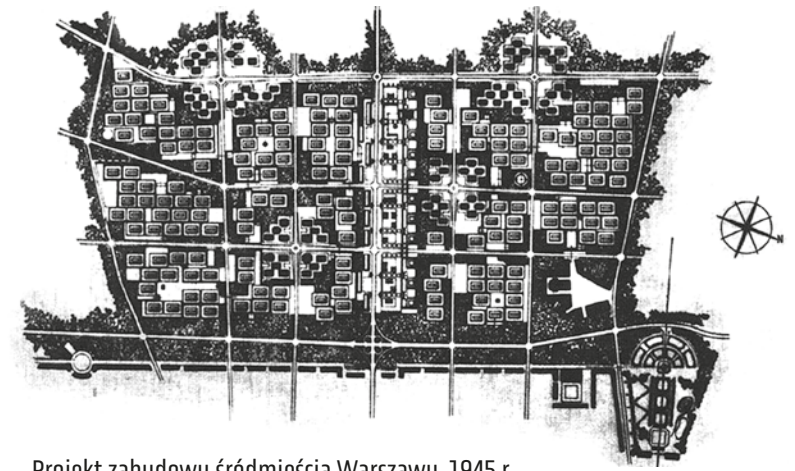
W czasie Powstania Warszawskiego Nowicki był oficerem łącznikowym (w stopniu podporucznika) Grupy „Kampinos” AK. To właśnie wtedy, podczas działalności w konspiracji na terenie Puszczy Kampinoskiej, zetknął się z Zakładem dla Ociemniałych w Laskach. Zaprojektował dla niego kilka budynków, choć realizacji doczekała się jedynie portiernia. Makietę projektu kaplicy Nowicki wysłał dopiero ze Stanów Zjednoczonych. Tymczasem po upadku Powstania Warszawskiego wraz ze swoimi studentami znalazł się na Podhalu.

Studium zagospodarowania skarpy wiślanej od Muzeum Narodowego po Zamek Ujazdowski, w centrum projekt gmachu parlamentu, 1945 r. [Muzeum Warszawy]

Urbanistyczna koncepcja śródmieścia Warszawy, 1945 r.
[Muzeum Architektury we Wrocławiu]

Projekt zabudowy śródmieścia Warszawy, 1945 r.
(T. Barucki, Maciej Nowicki, Warszawa 1986)

W Zakopanem zorganizował pracownię, w której narodziła się jego koncepcja odbudowy Warszawy. Po powrocie do stolicy Nowicki włączył się w działalność Pracowni Dyskusji Architektonicznej w ramach Biura Odbudowy Stolicy. Jego propozycje odbudowy Warszawy były bardzo nowatorskie, ale w całkowicie zniszczonym mieście trudne do zrealizowania. Warto wskazać choćby na projekt nowego parlamentu i pomysły na zabudowę centrum Warszawy. W tym czasie Nowicki sporo też publikował, m.in. w tygodniku „Skarpa Warszawska”.

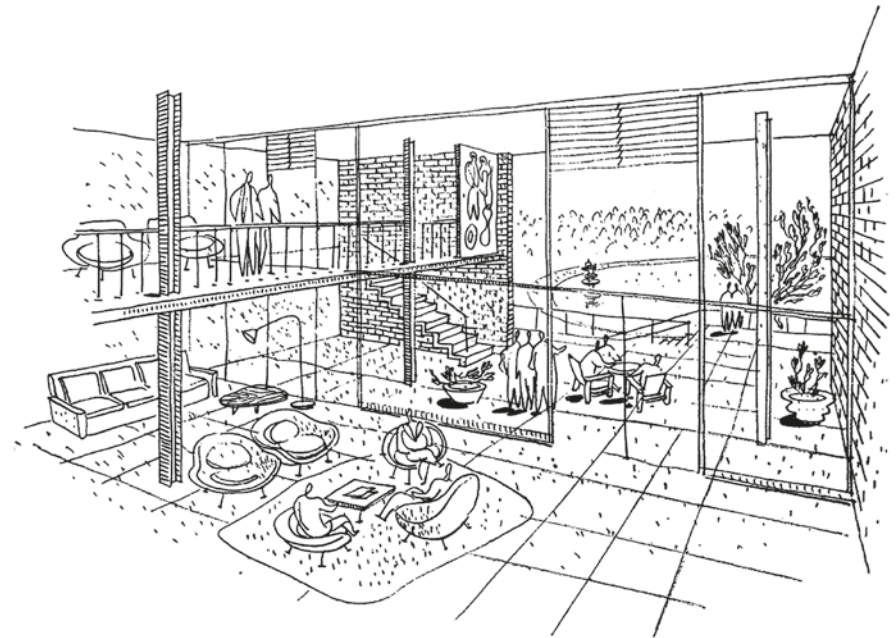
Praca w Stanach Zjednoczonych

Pod koniec 1945 r. Maciej Nowicki wyjechał wraz z rodziną do Stanów Zjednoczonych, gdzie rozpoczął pracę w polskim przedstawicielstwie dyplomatycznym jako attaché kulturalny. Władze komunistyczne ceniły jego amerykańskie doświadczenie, a także znajomość języka i oczekiwały,

że będzie promował odbudowę zniszczonego wojną kraju. W tym celu pomagał w przygotowaniu w Nowym Jorku ekspozycji wystawy „Warszawa oskarża”, która obrazowała skalę zniszczeń polskiej stolicy i bestialstwo niemieckiego okupanta.

Gdy Narody Zjednoczone podjęły decyzję o budowie siedziby ONZ w Nowym Jorku, Nowicki uzyskał mandat polskiego konsultanta do tworzącego się projektu. Dzięki temu mógł współpracować ze światowej sławy architektami, jak Le Corbusier, Oscar Niemeyer czy Sven Markelius. W tym czasie Nowicki oczekiwał narodzin drugiego dziecka i z tego względu rodzina podjęła trudną decyzję o pozostaniu w Stanach Zjednoczonych. W konsekwencji tego kroku architekt znalazł się na cenzurowanym, a jego nazwisko na wiele lat zniknęło w Polsce z przestrzeni publicznej.

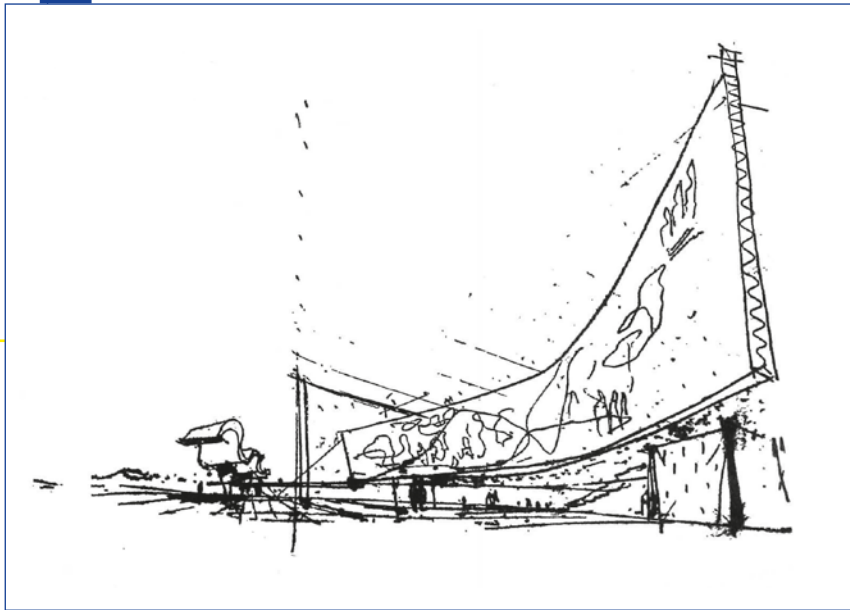
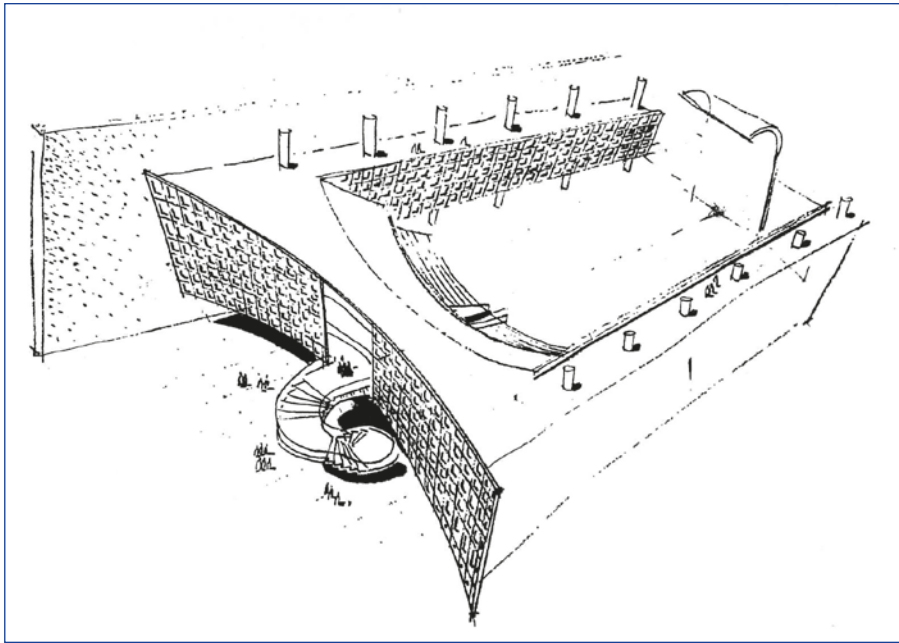
Decyzja o pozostaniu w Stanach Zjednoczonych miała również dla Nowickiego poważne konsekwencje zawodowe. O ile w Polsce miał odpowiednie uprawnienia do wykonywania swojego zawodu, o tyle w Stanach możliwość projektowania zależała od spełnienia wielu rygorystycznych przepisów i posiadania licencji. Aby móc projektować, Nowicki musiał więc podejmować współpracę z innymi architektami. Rozwiązanie to okazało się owocne, gdyż dzięki nowym znajomościom mógł w pełni pokazać swój kunszt i nieszablonowe podejście do architektury. Przykładem może być współpraca przy projekcie nowego supermarketu w Kalifornii (1950) z dachem zawieszonym tylko na czterech podporach. Duże znaczenie miała dla Nowickiego kooperacja z wybitnym amerykańskim architektem Eero Saarinenem, z którym współtworzył projekt Uniwersytetu Brandeis (1949).

Projekt Uniwersytetu Brandeis, 1949 r. (*A Foundation For Learning: Planning the Campus of Brandeis University, Waltham 1949*)

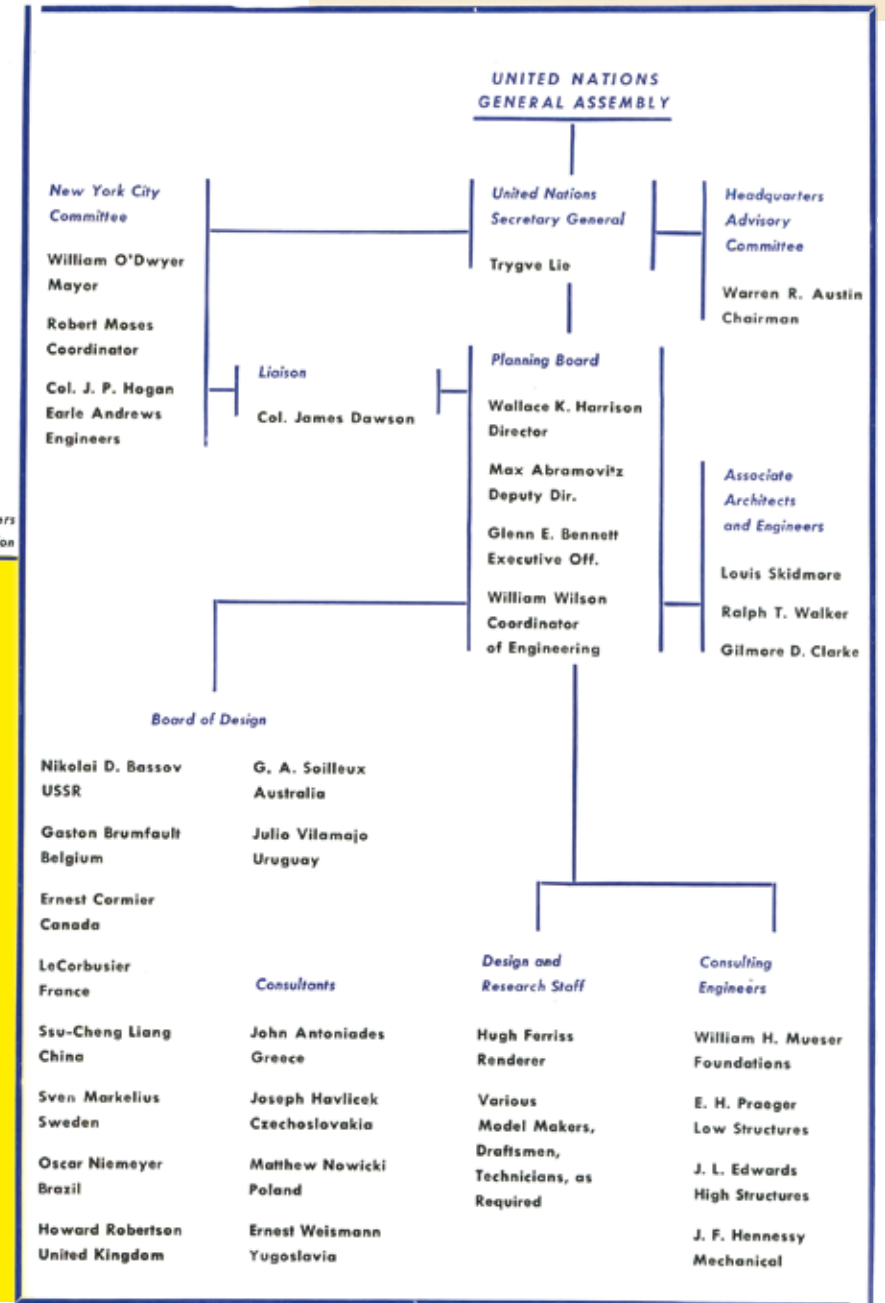

Maciej Nowicki (pierwszy od prawej) z grupą architektów pracujących przy budowie siedziby głównej ONZ w Nowym Jorku, 1947 r. (UN Photo Library)

Szkice Macieja Nowickiego do projektu siedziby Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku, 1947 r. („Architectural Record” 1954, t. 115, nr 6, s. 149)

United Nations Headquarters
Planning Commission

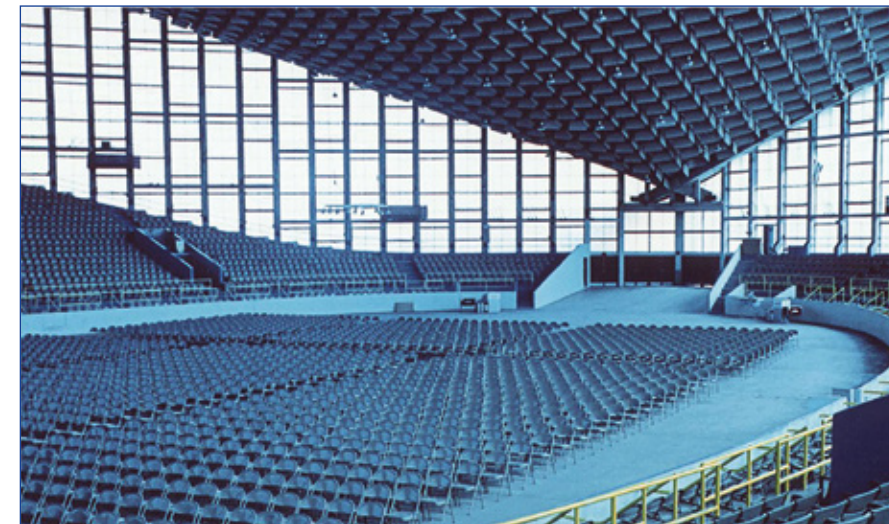
Schemat przedstawiający Komisję Planowania Kwatery Głównej ONZ („Architectural Record” 1947, t. 101, nr 4, s. 75)

Nowicki dzielił czas między projektowanie a pracę dydaktyczną. Na początku uczył dorywczo w różnych instytucjach, m.in. w Pratt Institute w Nowym Jorku, w 1948 r. zaś został prodziekanem Wydziału Projektowania na Stanowym Uniwersytecie Północnej Karoliny (wówczas North Carolina State College) i kierował stworzonym przez siebie Zakładem Architektury. To właśnie tam razem z żoną opracował nowatorski program szkolenia studentów architektury. Tam również powstało najważniejsze dzieło Nowickiego: zaprojektował halę widowiskowo-sportową, która obecnie nazywa się Dorton Arena. Hala znana jest również pod nazwą Paraboleum z powodu nowatorskiej konstrukcji. Tworzą ją dwa krzyżujące się paraboliczne łuki, między którymi na stalowych linach zawieszony jest dach. Jak zauważa Tadeusz Barucki, koncepcja hali całkowicie zerwała ze stosowaną dotąd antyczną zasadą kolumny i architrawy, czyli pionowego słupa podpierającego odpowiedni układ poziomych belek. Marta A. Urbańska dodaje, że była to pierwsza na świecie hiperboloida paraboliczna, stanowiąca prototyp hal autorstwa Kenzō Tange oraz Eero Saarinen.

Nowicki nie dożył realizacji projektu, który był kontynuowany przez konstruktora Freda N. Severuda i autora projektu budowlanego Williama Henleya Deitricka. Budowlę ukończono w 1953 r. i już w tym samym roku zyskała powszechne uznanie wśród specjalistów – otrzymała nagrodę AIA (Amerykańskiego Instytutu Architektów) za najlepsze dzieło architektoniczne. Z kolei w 1972 r. włączono Paraboleum na listę obiektów prawnie chronionych ze względu na wartość architektoniczną. Warto zauważyć, że ten projekt wprowadził Nowickiego do historii współczesnej architektury i stał się inspiracją dla wielu innych twórców takich jak np. Frei Otto, projektant Stadionu Olimpijskiego

Paraboleum (obecnie Dorton Arena), hala widowiskowo-sportowa zaprojektowana przez Macieja Nowickiego. W 1953 r. projekt ukończyli konstruktor Fred N. Severud i autor projektu budowlanego William Henley Deitrick (State Archives of North Carolina)

Paraboleum, widok wewnętrzny (fot. Tadeusz Barucki)

w Monachium. Zresztą gdy ukończono budowę Parboleum, „L'Architecture d'Aujourd'hui”, jedno z najważniejszych pism architektonicznych na świecie, nazwało Macieja Nowickiego „pionierem architektury drugiej połowy XX wieku”.

Nieszablone podejście do architektury spowodowało, że Nowicki stał się rozpoznawalny w świecie projektantów i mógł liczyć na wiele propozycji współpracy. Szczególna oferta nadeszła od Alberta Mayera – dewelopera i urbanisty, który na zlecenie rządu indyjskiego realizował koncepcję budowy miasta przyszłości w Czandigarh – stolicy prowincji Pendżab. Było to nie lada wyzwanie, gdyż rzadko architekci dostają możliwość przygotowania od podstaw planów całego miasta. Nowicki miał jednak ogromny talent oraz wizję i przyjął ofertę. W pierwszej połowie 1950 r. razem z Mayerem pracował nad wytycznymi planu i architektury miasta. Następnie na przełomie czerwca i lipca obaj przybyli do Indii i przystąpili do opracowania projektu. W tym czasie Nowicki przygotował ok. 100 rysunków, głównie precyzyjnych szkiców perspektywicznych. Jak zauważyła Marta A. urbańska, jego projekt był wyrazem myślenia organicznego o mieście, osadzonego w tradycji, a nie funkcjonalizmu. Był również ekspresją absolutnego prekursorstwa i humanizmu Nowickiego – odrzucenia mechanicznej segregacji funkcji. Nowicki był jednym z pierwszych światowych krytyków doktryny funkcjonalizmu, dyktatu postulowanego przez modernizm. W trakcie pracy nad planem Chandigarh musiał jednak uregulować sprawy zawodowe w Raleigh. W drodze powrotnej do Stanów Zjednoczonych zginął tragicznie w katastrofie lotniczej 31 sierpnia 1950 r. Po jego śmierci projekt budowy Czandigarh kontynuował według swojej wizji Le Corbusier, ale współcześnie niektórzy architekci indyjscy oceniają, że wizja Nowickiego lepiej

Czandigarh – widok na budynek kapitolu, 1950 r.
(North Carolina State University Libraries)

Airliner Crash in Egypt Kills 55; 23 of the Victims Were Americans

By The Associated Press.

DIST. EL. ASHRAFF, Egypt, Aug. 31—A Trans World Airlines Constellation crashed and burned in the desert sands on the western edge of the Nile Delta today. All fifty-five persons aboard perished. Twenty-three Americans and an Egyptian film star were among them.

[A United Press correspondent reported that the plane had smashed into a narrow-gauge railway in hitting the ground and had plowed up a considerable stretch of track.]

A dozen nations were represented among the forty-eight passengers.

Prominent among the Americans

The four-engine land airliner miles north of a village of 17 miles from the W... 500 yards. miles over

Weather

cloudy with little... in temperature.

THE RALEIGH

Founded 1879

Member Associated Press

Raleigh, North Carolina

REDS START PROTESTS

5 Die In Trans-World

Raleigh Victim Of Crash As Egyptian Airliner Falls

press
ashes

D. Aug. 31. —(INS)— All 55 aboard a Trans-World Airlines Constellation, including 23 Americans, a maharajah, two U.S. representatives from India and a film star — perished today when the New York plane crashed and burned in the Egyptian

in Cairo announced no survivors found in the wreckage as located burned after an air-ground search mud hut village of Atay, northwest of Cairo, which explained crash occurred after the pilot of the four-engine, Capt. Walton B. Alden, Pa., made a routine check with Farouk outside Cairo, wreckage of the plane, which the Cairo-Rome leg of his was found after an early search near the tiny mud

ny officials said there was life visible in the burned ton of the plane or among is that littered the area. Americans aboard the ill-fated... The Star of Marylin... study included the Rev. Moore Baker, D. C., dean its at Massachusetts Insti-

Matthew Nowicki, acting head of the State College School of Design and Department of Architecture, was among the 55 presumed killed in the crash of a TWA Constellation near Cairo, Egypt, Thursday.

Nowicki, nationally-known architect and designer-consultant to the United Nations was returning from India, where he had been at work on a special project of designing a capital city for the new Punjab Province of India, when the crash occurred.

He was a native of Poland, his father having been the Polish Consul-General in Chicago from 1921 to 1925. He studied at the Chicago Art Institute and was graduated from the Technological Institute of Warsaw in 1936.

Nowicki joined the State College faculty in 1948. Before coming to State, he was a member of the faculty at the Trapp Institute in New York City. In 1946 he was a Polish delegate on the United Nations Headquarters Committee working on the selection of a permanent UN headquarters.

Last year Nowicki teamed with Architect William Henly Dietrick of Raleigh to design the new Raleigh Country Clubhouse, which has received national attention.

Surviving are his widow, Mrs. Stanisława Sandecka Nowicki, who was also on the college staff as a visiting assistant professor in the School of Design; and two sons—Paul, 9, and Peter, who was born last April.

The Nowicki family resides at 1817 North Smallwood Drive.

When informed of Nowicki's death, Chancellor J. W. Harvelson of the North Carolina State College expressed his and the institution's "deep regret" and said the architectural educator would be "greatly missed in the School of Design at the State College." Chancellor Harvelson lauded

Katastrofa lotnicza pod Kairem 31 sierpnia 1950 r., w której zginął Maciej Nowicki (domena publiczna, Aviation Safety Network)

wytrzymałaby próbę czasu niż zrealizowany projekt francuskiego architekta.

Stanisława Sandecka-Nowicka w 1951 r. rozpoczęła pracę akademicką na Uniwersytecie Pensylwanii (UPenn), gdzie w 1963 r. została pierwszą kobietą profesorem architektury w Stanach Zjednoczonych. Wykładała także na Stanowym Uniwersytecie Północnej Karoliny i Uniwersytecie Południowej Kalifornii (UCP). W 1977 r. przeszła na emeryturę.

Z powodu cenzury politycznej w Polsce rządzonej przez komunistów nazwisko Nowickiego było przez długi czas przemilczane. Informacje prasowe na jego temat pojawiły się w 1956 r. po destalinizacji i odwilży. W 1961 r. w Oddziale Warszawskim Stowarzyszenia Architektów Polskich (SARP) zorganizowano pierwszą wystawę jego twórczości. Jednakże dopiero wysiłek popularyzatorski Tadeusza Baruckiego,

autora dwóch pozycji biograficznych o Nowickim, przywrócił należną pamięć polskiemu architektowi. W dziele upamiętniania twórczości Nowickiego dużą rolę odegrała również Marta A. Urbańska, która poświęciła mu swoją rozprawę doktorską i kilka artykułów. Jej zdaniem fenomenalnie utalentowany Nowicki, „architekt dla architektów”, wciąż jednak pozostaje w dużej mierze nieznanym. Jego symboliczny grób znajduje się na cmentarzu Wawrzyszewskim w Warszawie.

Bibliografia

Barucki T., *Maciej Nowicki*, Warszawa 1980.

Barucki T., *Maciej Nowicki (1910–1950) – sukces emigranta*, „Sztuka Europy Wschodniej” 2015, nr 3.

Barucki T., *Maciej Nowicki (1910–1950) – życie i twórczość*, „Architectus” 2014, nr 4[40].

Barucki T., *Matthew Nowicki. Poland – USA – India*, Warsaw 2010.

Czapska A., *Architekt Maciej Nowicki, autor Domu Turysty PTTK w Augustowie*, „Rocznik Białostocki” 1976, nr 13.

Urbańska M.A., *Maciej Nowicki: architekt, urbanista, wizjoner i jego Chandigarh*, „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury O/PAN w Krakowie” 2014, t. XLII.

Urbańska M.A., *Maciej Nowicki humanista, wizjoner architektury – osobowość twórcza na tle epoki*, rozprawa doktorska, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska, Kraków 1999.

Urbańska M.A., *Maciej Nowicki – organiczne innowacje*, „Architektura & Biznes” 2021, nr 3.

<https://www.1944.pl/powstancze-biogramy/maciej-nowicki,54124.html>

Recenzja [dr hab. Sebastian Ligarski](#)

Redakcja [Zofia Krzywicka-Vauthier](#)

Korekta [Katarzyna Ziębik](#)

Projekt graficzny i skład [Sylwia Szafrąńska](#)

Druk i oprawa [Drukarnia Wydawnicza im. W.L. Anczyca S.A.](#)
[ul. Nad Drwiną 10, 30-741 Kraków](#)

© Copyright by Instytut Pamięci Narodowej

Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2022

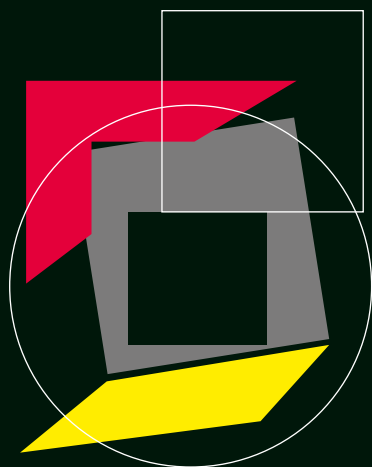
ISBN 978-83-8229-606-8 (druk)

ISBN 978-83-8229-607-5 (pdf)

Zapraszamy www.ksiegarniaipn.pl www.ipn.gov.pl

WYDAWNICTWO
INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ

PEŁNA OFERTA NA

ksiegarniaipn.pl